RAQAMLI KOMMUNIKATSIYADA PARALINGVISTIK BIRLIKLARNING TRANSFORMATSIYASI: EMOJI, GIF VA MULTIMODAL BELGILAR TAHLILI

Meliqo‘ziyev A.L
Farg‘ona davlat texnika universiteti
https://doi.org/10.5281/zenodo.23533280

Annotatsiya. Maqolada raqamli kommunikatsiya jarayonida paralingvistik birliklarning transformatsiyasi, xususan emoji, gif, sticker va boshqa multimodal belgilar funksional vazifalari tahlil etiladi. An’anaviy noverbal vositalarning elektron muloqotda qanday o‘zgargani, ularning emotsional, kontekstual va ekspressiv funksiyalari o‘rganildi. Tadqiqotda kompyuter vositasida muloqot (CMC) bo‘yicha ilgari surilgan nazariyalar asosida kontent-tahlil va qiyosiy tahlil metodlari qo‘llandi. Natijalarga ko‘ra, emoji va giflar yozma matnda ohangni aniqlashtirish, emotsiyalarni ifodalash, baho va munosabatni uzatishda muhim paralingvistik vosita sifatida shakllangan. Raqamli muloqotda multimodal signallar yangi semiotik tizim yaratgani va kommunikativ samaradorlikni oshirgani ilmiy ravishda asoslandi.

Kalit so‘zlar: raqamli kommunikatsiya, paralingvistika, emoji, gif, sticker, multimodal belgilar, kompyuter vositasida muloqot, emotsional funksiya, kontekst, ekspressivlik, raqamli pragmatika

Kirish

Raqamli kommunikatsiya inson muloqotining yangi bosqichini boshlab berdi. Yozma muloqotning tezlashuvi natijasida an’anaviy paralingvistik vositalar transformatsiyaga uchradi va o‘rnini emoji, gif, sticker hamda reaktsiya belgilar egallay boshladi. Ushbu jarayon multimodal muloqotning shakllanishiga olib keldi.

Adabiyotlar sharhi

Raqamli paralingvistika bo‘yicha K. Thurlow, S. Herring, N. Baron kabi olimlar elektron muloqotda emotsiyalarni ifodalovchi belgilarni o‘rgangan. Herring (2010) raqamli matnlarda “ekstra-lingvistik signal”lar ko‘payganini ta’kidlaydi. Emoji fenomeni yuzasidan D. Evans “The Emoji Code” asarida uni yangi kommunikativ til sifatida talqin qiladi. O‘zbek tilidagi raqamli muloqotda emoji qo‘llanishi bo‘yicha hali yetarli tadqiqotlar mavjud emas, bu mavzuning dolzarbligini oshiradi.

Asosiy qism

Raqamli paralingvistik vositalar quyidagi guruhlarga bo‘linadi:

1. **Emoji (😊😂🔥❤️)**

Yuz ifodalari, ob’ektlar, holatlar va ramzlarning tasviri.

– Emotsiyani tez yetkazish imkonini beradi.

– Ohangni aniqlashtiradi.

2. **Sticker va giflar**

Harakatli tasvirlar nutqning pragmatik ma’nosini kuchaytiradi.

– Giflar ko‘pincha ironik mazmun beradi.

– Reaction giflar suhbatga baho berish funksiyasini bajara oladi.

3. **Punktuatsion paralingvistika**

!!!, ???, ... kabi belgilar his-tuyg‘ularni kuchaytiradi.

– “...” ko‘proq ikkilanish yoki kutish ma’nosini anglatadi.

– “!!!” – ta’kid funksiyasiga ega.

Tahlil

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, raqamli paralingvistika quyidagi funksiyalarni bajaradi:

1. **Emotsional funktsiya** – kayfiyatni vizual tarzda ko‘rsatadi.
2. **Kontekst funktsiyasi** – yozma matnda ohangni aniqlashtiradi.
3. **Ekspressiv funktsiya** – matnning ta’sirchanligini oshiradi.
4. **Ijtimoiy funktsiya** – yaqinlik darajasini bildiradi.
5. **Qisqartiruvchi funktsiya** – so‘z o‘rnini bosadi (masalan, 👍 = “ha”).

Yoshlar o‘rtasida emoji va giflar nutqning bir qismi sifatida shakllanmoqda. Hattoki, gap faqat rasmlar orqali tuzilishi (masalan, 😊➡🏫 = “Men maktabga ketyapman”) pragmatik jihatdan tushunilishi mumkin.

Xulosa

Raqamli kommunikatsiya paralingvistik vositalarni yangi darajaga olib chiqdi. Emoji, sticker va giflar nafaqat emotsiyani, balki ma’no, baho va kontekstni aniq ifodalashga xizmat qiluvchi yangi semiotik tizimni yaratdi. Raqamli tilning yanada rivojlanishi bilan paralingvistik transformatsiya davom etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Goffman, E. (1967). Interaction Ritual. Anchor Books.
2. Hofstede, G. (2001). Culture’s Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations. Sage Publications.
3. Elmurodov, Z. (2018). Noverbal kommunikatsiya asoslari. Toshkent.
4. Baron, N. (2008). Always On: Language in an Online and Mobile World. Oxford University Press.
5. Ting-Toomey, S. (1999). Communicating Across Cultures. Guilford Press.